

Recenzje. Polemiki. Sprawozdania

Reviews. Polemics. Reports

Recenzja książki jubileuszowej *Dalej w tę samą stronę*, pod redakcją Aleksandry Gały i Iwony Ulfik-Jaworskiej, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2012

Afirmacyjnie oceniam zamysł redaktorów naukowych przygotowania książki, którą utworzą autorskie teksty osób, dla których Postać oraz dokonania Pani Profesor, stanowią ważną heurystykę postępowania zawodowego i szerzej – postawy życiowej. Równie afirmacyjnie odbieram nadany księdze tytuł – *Dalej w tę samą stronę*. Jest to ewidentne nawiązanie do tak istotnej dla problematyki wychowania pracy Marii Braun-Gałkowskiej, a także komunikat, iż zakończył się tylko etap Jej formalnego zatrudnienia. „Wspólna droga” wciąż trwa.

Recenzowana praca zawiera teksty 43 autorów reprezentujących – oprócz KUL-u – sześć dużych centrów naukowych oraz ośrodki praktyki psychologicznej. Zdecydowaną większość zespołu stanowią psychologowie różnych specjalności, występują także prace przedstawicieli innych dziedzin nauki, m.in. filozofii czy pedagogiki. Skompletowanie tak dużego grona autorów wskazuje na to, jak szeroka jest droga „w tę samą stronę”, jednocześnie – co warto podkreślić – należy interpretować to jako niewątpliwy sukces redaktorów tomu.

Konstrukcja książki jest bardzo przemyślana i przejrzysta. Jubileuszowy charakter pozycji kreują umieszczone na wstępie listy gratulacyjne Rektora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Dziekana Wydziału Nauk Społecznych KUL oraz Dyrektora Instytutu Psychologii KUL, a nade wszystko – znakomicie zredagowany tekst Aleksandry Gały, *Sylwetka Pani Profesor Marii Braun-Gałkowskiej*. Lektura tego opracowania wyjaśnia także przyjęty przez redaktorów naukowych zamysł zasady i porządku kolejnych prezentacji. Z powodów oczywistych wyodrębniono część poświęconą osobie i dziełu Jubilatki jako badacza, promotora i inspiratora naukowego – rozdziały: *Bibliografia prac Profesor dr hab. Marii Barun-Gałkowskiej*, *Dorobek promotorski Profesor dr hab. Marii Barun-Gałkowskiej* (oprac. Iwona Ulfik-Jaworska) oraz artykuły: Katarzyny Litwińskiej-Rączka *Tendencje narcystyczne w świetle badań prowadzonych pod kierunkiem*

prof. dr hab. Marii Braun-Galkowskiej, Hanny Elżanowskiej *Skala Powodzenia Małżeństwa w badaniach prowadzonych pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Braun-Galkowskiej*, Iwony Ulfik-Jaworskiej *Psychospołeczne aspekty narzeczeństwa. Przegląd badań prowadzonych pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Braun-Galkowskiej*.

Praca kolejno podejmuje trzy obszary tematyczne, będące nawiązaniem do głównych zainteresowań naukowych Pani Profesor. Stanowią je zatem: **Rodzina** (Barbara Harwas-Napierała *Systemowe ujmowanie rodziny jako teoretyczny kontekst badań i terapii rodzinnej*, Iwona Niewiadomska, Joanna Chwaszcz *Wzmacnianie rodziny istotnym celem profilaktyki uniwersalnej*, Zenon Uchnast *Wzajemność proaktywna w osobowych relacjach rodzinnych, jej rozwój i pomiar*, Emilia Rutkowska *Ocena własnego funkcjonowania w rodzinie w percepcji mężów kobiet uzależnionych od alkoholu*, Julia Gorbaniuk *Rozłąka migracyjna rodziny – sytuacją zagrożenia psychospołecznego rozwoju dziecka. Formy kompensacji eurosieroctwa*, Elżbieta Kornacka-Skwara *Rodziny bezrobotnych – wczoraj i dziś*, Jacek Śliwak, Magdalena Kruk, Beata Zarzycka *Preferencja wartości a postawa wobec adopcji*, Bogusława Lachowska *Wielorakie role społeczne – konflikt czy facylitacja?*); **Wychowanie i Nauczanie** (Danuta Ochojska *Transmisja pokoleniowa oddziaływań wychowawczych w rodzinie*, Stanisława Tucholska *Zaangażowanie szkolne uczniów i jego korelaty*, Anna Królikowska *Kompetencje – czym są i czemu służą?*, Kazimierz Gelleta, Tomasz Gosztyła *Przeżycie I Komunii Świętej a poziom dojrzałości religijnej studentów*, Katarzyna Mariańczyk, Wojciech Otrębski *Edukacja zawodowa i zatrudnianie osób niepełnosprawnych umysłowo w Polsce. Czy jest szansa na pomyślne przejście ze szkoły na rynek pracy?* Magdalena Szubielska *Efektywne wykorzystanie filmu animowanego w edukacji szkolnej*, Agnieszka Gałkowska, Stanisław Gałkowski *Dwie autentyczności*, Jerzy Gałkowski *Media a etyka.*; **Poradnictwo Psychologiczne, Psychoterapia i Psychoedukacja** (Mariola Łaguna *Rysunek „Ja wśród ludzi” jako pomoc w przygotowaniu wywiadu diagnostycznego*, Andrzej Januszewski, Elżbieta Januszewska *Wprowadzenie do diagnozy dzieci z nadpobudliwością psychoruchową*, Elżbieta Januszewska, Andrzej Januszewski *Wybrane formy terapii dzieci z nadpobudliwością psychoruchową*, Elżbieta Trubiłowicz *Rysunek w terapii ofiar wykorzystania seksualnego*, Dorota Kornas-Biela *Kiedy seks prowadzi do szczęścia*).

Następną część książki: **Psychologia i Życie**, wypełniają rozważania dotyczące tak ważnych dla Marii Braun-Galkowskiej sposobów przekładu (czy wręcz „wkładu”) wiedzy psychologicznej do różnych aspektów ludzkiej codzienności (Piotr Oleś *Psycholog – społeczeństwo. O historycznych aspektach i etycznych aplikacjach wiedzy psychologicznej w sferze polityki*, Adam Biela *Decyzje ekonomiczne i psychologia. Czy i komu ekspansja psychologii jest potrzebna?*, Andrzej Sękowski *Osiągnięcia człowieka jako przedmiot badań psychologicznych*, Maria Oleś *Integracyjna teoria jakości życia – implikacje rozwojowe*, Bogusław Leszek

Block *Każdemu wolno marzyć. Jakościowa analiza marzeń osób w terminalnej fazie choroby nowotworowej*, Stanisława Steuden *Z rozważań nad mądrością*).

I w końcu – *last but not least* – znajdujemy część **Wokół Osoby Prof. Marii Braun-Gałkowskiej – wspomnienia i refleksje**, o charakterze eseju i osobistych, emocjonalnych rozważań. Ten fragment książki, aczkolwiek nienaukowy, jest w opracowaniu jubileuszowym jak najbardziej zasadny. Sytuuje się jednak poza zasięgiem ewaluacji recenzenta, pozostając subiektywnie zapisanym świadectwem postawy Pani Profesor, percepcji Jej wpływu na narratorów oraz fascynującą lekturą dla Czytelnika.

Z satysfakcją gratuluję redaktorom naukowym podjęcia się udanej próby zmierzenia się z „prawie niemożliwym” – ukazania całego bogactwa pracy naukowej, terapeutycznej czy społecznej Pani Profesor (w sposób jak najbardziej odległy od pomnikowego spiżu), a także inspirującej wartości Jej działań i Jej Osoby, bez trudu odnajdowanej w tekstach przygotowanych przez poszczególnych autorów. Każdy z analizowanych przeze mnie artykułów podejmuje jakiś aspekt ważny pod względem poznawczym (czego doskonałą egzemplifikacją są prace Bogusławy Lachowskiej czy Stanisławy Steuden) i/lub praktycznym (w tym miejscu – również przykładowo – wskażę opracowania Elżbiety Januszewskiej i Andrzeja Januszewskiego czy Elżbiety Trubiłowicz). Pragnę jednak wyraźnie podkreślić, że wszystkie przygotowane teksty reprezentują wysoki i wyrównany poziom naukowy i tworzą treść zamierzonej, przemyślanej i spójnej publikacji.

Jestem przekonana, że mamy do czynienia z pozycją o ogromnej atrakcyjności poznawczej, ponadto o dużej wartości dla praktyków. Gratuluję zespołowi autorów oraz redaktorom naukowym i pozostaję pod wrażeniem Ich wspólnego dzieła, inspirowanego pracą naukową oraz Osobą Pani Profesor Marii Braun-Gałkowskiej.

Dorota Turska

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Odkrywając sekrety ludzkiego umysłu – współczesne wyzwania neuropsychologii”, Lublin 18–20 listopada 2011 roku

Neuropsychologia jest dziedziną wiedzy poszukującą i zarazem dostarczającą odpowiedzi na pytania od dawna nurtujące naukowców, a dotyczące istoty związku zachodzącego między mózgiem a zachowaniem człowieka, mózgiem a umysłem, materią a psychiką. Systematycznie powiększa się grono osób zainteresowanych poznaniem i wyjaśnieniem mózgowych mechanizmów zachowania w stanie zdrowia i choroby. Okazją do zaprezentowania wyników najnowszych badań prowadzonych w tym obszarze, a także do wymiany poglądów pomiędzy przedstawicielami nauki i praktyki neuropsychologicznej stała się konferencja na-

ukowa („Odkrywając sekrety ludzkiego umysłu – współczesne wyzwania neuropsychologii”), która odbyła się w dniach 18–20 listopada 2011 roku w Lublinie, w zabytkowych wnętrzach Pałacu Czartoryskich – siedzibie Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.

Konferencja została zorganizowana przy współpracy pracowników Zakładu Psychologii Klinicznej i Neuropsychologii Instytutu Psychologii UMCS oraz studentów Koła Naukowego Psychologów UMCS. Patronat nad Konferencją objęli Jego Magnificencja Rektor UMCS prof. dr hab. Andrzej Dąbrowski oraz Prezydent Miasta Lublin dr Krzysztof Żuk. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele wszystkich głównych ośrodków uniwersyteckich i badawczych w Polsce, a także prelegenci z Uniwersytetu Wołyńskiego w Łucku. Uczestnikami konferencji byli również psychologowie praktycy, logopedzi, lekarze, oraz studenci – młodzi adepci neuropsychologii.

Wydarzeniem inauguracyjnym Konferencję było uhonorowanie 40-lecia działalności naukowej Pani Profesor Anny Herzyk, kierującej Zakładem Psychologii Klinicznej i Neuropsychologii, z udziałem Prorektora UMCS prof. dr hab. Stanisława Chibowskiego. W części oficjalnej zabrał również głos Dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii prof. nadzw. dr hab. Ryszard Bera, a także Dyrektor Instytutu Psychologii UMCS Pani dr hab. Katarzyna Markiewicz. Otwarcie konferencji uświetnił koncert chóru dziecięcego „Kasjopea” ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Lublinie pod dyrekcją Alicji Grzeszczyk.

Podczas konferencji zaprezentowano 32 wykłady i referaty zorganizowane w siedmiu sesjach tematycznych, a także 14 doniesień w formie posterów w ramach sesji plakatowej. Część wystąpień miała charakter przeglądowy i podsumowujący aktualny stan wiedzy dotyczący neuronalnego podłoża wybranych funkcji poznawczych, zaś inne prezentowały wyniki badań eksperymentalnych z zastosowaniem współczesnych metod psychoneurofizjologicznych (EEG, Bio-feedback, Eye-tracking, przeczaszkowa stymulacja magnetyczna – rTMS). Dużą wartość miały również referaty prezentujące neuropsychologiczne charakterystyki rzadko występujących syndromów (np. choroba Wilsona, zespół anarchicznej ręki) ilustrowane studiami przypadków.

Wykład inauguracyjny *Neuropsychologia kliniczna wczoraj, dziś, jutro... Spojrzenie z bliskiej oddali* wygłosiła prof. dr hab. Anny Herzyk, ukazując nie tylko w rysie historycznym przedmiot neuropsychologii klinicznej, ale uwzględniając również obserwowany współcześnie znaczny i imponujący przyrost neurowiedzy oraz rozwój neurotechnologii.

Po krótkiej przerwie rozpoczęła się pierwsza sesja prowadzona przez dr hab. Anetę Borkowską i dr Beatę Daniluk, która poświęcona była rehabilitacji neuropsychologicznej, zarówno jej aspektom metodologicznym, neurobiologicznym, jak i technologicznym. Wykładowcy podkreślali m.in. możliwość aplikacji wiedzy na temat czasowej dynamiki procesów poznawczych w konstruowaniu programów

neurorehabilitacji, a także wykorzystania przezczaszkowej stymulacji magnetycznej (rTMS) jako metody wspierającej w terapii chorych z afazją.

W sesji drugiej, której przewodniczyli prof. dr hab. Danuta Kądziaława i dr Michał Harciarek, omawiano zagadnienia z zakresu neuropsychologii medycznej, koncentrując się na neuropsychologicznej charakterystyce funkcjonowania poznawczego i emocjonalnego chorych z infekcją wirusem HIV, pacjentów po zabiegach kardiochirurgicznych, jak również osób z chorobami naczyniowymi oraz zapaleniem mózgu o charakterze wtórnym.

Trzecia sesja, prowadzona przez dr Łucję Domańską i dr Ewę Zawadzką, dotyczyła między innymi zagadnień związanych z sytuacją człowieka przewlekle chorego oraz możliwości wspierania osób z dysfunkcjami OUN w procesie powrotu do zdrowia. W prezentowanych referatach wskazano na różne profile poznawczego ujęcia choroby w grupach pacjentów z naczyniową patologią mózgu i przewlekłą chorobą somatyczną, determinujące odmienne wzorce angażowania się pacjentów w proces leczenia. Poruszono także zagadnienie czynników modyfikujących poziom samoświadomości deficytów poznawczych u osób ze stwierdzeniem rozsianym. Słuchacze mieli również okazję zapoznania się z organizacją kształcenia w zakresie diagnozy i terapii neuropsychologicznej realizowaną na Uniwersytecie Wołyńskim w Łucku.

W ramach czwartej sesji, prowadzonej przez prof. dr hab. Emilię Łojek i dr Beatę Daniluk, rozważano zagadnienia mózgowych mechanizmów procesów językowych i komunikacyjnych, a także kompetencji metajęzykowych, nawiązując zarówno do rezultatów badań chorych z dysfunkcjami mózgu i afazją, jak też wyników badań osób zdrowych, wykorzystujących nowoczesne techniki neuroobrazowania. Podczas sesji zaprezentowano również raport z badań nad systemami uwagi u chorych z rzadkim schorzeniem genetycznym, jakim jest choroba Wilsona, a także interesujące studium przypadku pacjentki z zespołem anarchicznej ręki. Uczestnicy konferencji mieli również okazję zapoznać się danymi normalizacyjnymi i walidacyjnymi nowego na gruncie polskiej neuropsychologii narzędzia diagnostycznego – Kolorowego Testu Połączeń.

Drugi dzień obrad zakończyła piąta sesja, prowadzona przez prof. dr hab. Annę Herzyk i dr. Pawła Krukowa. Zainteresowanie słuchaczy wzbudziły też referaty prezentujące możliwości wykorzystania metod psychoneurofizjologicznych (EEG, Eye-tracking) w wyjaśnianiu mózgowych mechanizmów wyobraźni i doznań estetycznych. Podczas sesji zaprezentowano także wyniki badań nad poznawczymi uwarunkowaniami teorii umysłu u osób z uszkodzeniami mózgu.

Ostatniego dnia konferencji odbyła się sesja poświęcona neuropsychologii klinicznej dziecka, której przewodniczyły prof. dr hab. Agnieszka Maryniak i dr hab. Aneta Borkowska. O „dialogu serca i rozumu” mówiła w wykładzie plenarnym prof. A. Maryniak, prezentując najnowsze wyniki badań potwierdzające znaczenie regulacji autonomicznej w rozwoju poznawczym i emocjonalnym. W dal-

szej części zaprezentowano rezultaty badań poświęconych społecznym aspektom rozwoju dzieci po prenatalnej ekspozycji na alkohol (FASD), mózgowym mechanizmom zaburzeń przetwarzania słuchowego u dzieci z CAPD (*Central Auditory Processing Disorder*), a także dyskutowano neuropsychologiczne/mózgowe mechanizmy procesów kompensacyjnych u dzieci z dysleksją rozwojową w kontekście teorii atypowego rozwoju mózgu.

Siądma sesja, prowadzona przez prof. nadzw. Ewę Szepietowską i dr Beatę Ledwoch, rozpoczęła się projekcją filmu *Niezwykły człowiek*, przygotowanego przez prof. dr hab. Marię Pąchalską, ilustrującego proces ponownego scallania obrazu siebie i świata, odzyskiwania samoświadomości u pacjenta z anozognozą. Prezentowane w sesji wystąpienia dotyczyły również dyskusji nad przydatnością diagnozy neuropsychologicznej (zwracając szczególną uwagę na ocenę poznania społecznego, procesów emocjonalnych i funkcji wykonawczych) w rozpoznawaniu i różnicowaniu pacjentów z zaburzeniami i chorobami psychiatrycznymi, a także w ustalaniu intencjonalności działania sprawców przestępstw. W dalszej części sesji rozważano obraz zaburzeń językowych w afazji w kontekście dysocjacji procesów uświadamianych i nieuświadamianych, a także stan wiedzy na temat kategorii łagodnych zaburzeń poznawczych (*Mild Cognitive Impairment* – MCI).

W ramach konferencji została zorganizowana sesja plakatowa, podczas której zaprezentowano między innymi problematykę deficytów poznawczych i emocjonalnych u osób starzejących się, zagadnienia zaburzeń mowy i funkcji wykonawczych u dzieci, charakterystykę deficytów językowych w pierwotnej postępującej afazji, a także interesujące opisy przebiegu terapii neuropsychologicznej osób z uszkodzeniami OUN. Wyróżniono i nagrodzono cztery prace: *Przebieg terapii neuropsychologicznej pacjenta po obustronnym niedokrwiennym udarze wzgórza oraz prawej półkuli mózdzku* Gabrieli Goreckiej-Rawlik, *Multilingwizm a afazja* Małgorzaty Maj i Jolanty Panasiuk, *Wartość diagnostyczna wybranych metod oceny neuropsychologicznej a lateralizacja ogniska padaczkowego u pacjentów z lekooporną padaczką skroniową* Alicji Wnuk i Marty Pajórek, oraz *Zespół amnestyczny u osoby dorosłej po resekcji czaszko gardłaka – studium przypadku* Julii Wyszomirskiej.

Konferencję zakończyła dr hab. Aneta Borkowska – przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego, która podziękowała zaproszonym gościom i uczestnikom za udział w konferencji.

Beata Daniluk
Aneta Borkowska